

in view of the cognitive pragmatic aspect; the study of linguistic means of its realization and systematization of literary genres.

Public speaking implies direct contact of the speaker with the recipient. Such speech can reach a wider audience and make a significant impact on the formation of an image of politician, enhance support among the population due to modern technologies. Statesmen often use the ability to entertain or shock their audience through verbal or nonverbal behavior, increasing their own rating. Stylistic means of the comical have a rather effective impact on the electorate.

The article deals with the specifics of the functioning of comical means in contemporary Ukrainian political discourse. It points out the place of the comical in political communication and the originality of perception of its different types. Selected material allowed to analyze the main means of humor, irony, satire and sarcasm and to find out the peculiarities of its realization in certain communicative situations of political speech. The research considers that means of humor in Ukrainian political discourse are used mostly in situations of diversion of attention from undesirable topics or in need to defuse the situation. Irony is commonly used if it is necessary to calm the opponents, to neutralize their accusations. Satire and sarcasm are used in order to discredit or to condemn the opponent.

On the material of the fragments studied it was defined that humorous effect in Ukrainian political discourse is often created due to such linguistic means as wordplay, comparison, rhetorical questions, antithesis etc. The comical effect is achieved not only due to stylistic means, but also through intonation, facial expressions and gestures. There was found a significant amount of negatively marked vocabulary, the use of which aims to increase expressivity, transfers the emotional condition of a politician, and expresses resentment or outright mock.

It was determined that the comical serves several important functions in political communication: promotes intellectual abilities of politicians; increases the level of political culture of politicians and society; attracts the attention of citizens to politicians; mitigates political conflicts, exempting it from monotony and uniformity; increases the interest to politics in general and its members in particular.

The prospect of research is the analysis of modern means of the comical that are determined by national specifics and traditions reflected in the latest trends in language and society in general.

Key words: *humor, irony, satire, sarcasm, Ukrainian political communication, communicative situation.*

Статтю подано до редколегії 24.04.2017

*Любов Мунтян, Анастасія Мацієвська
(м. Чернівці)*

УДК 811.111'367

ВЕРБАЛЬНЕ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ WAR В СУЧАСНОМУ ДИСКУРСІ МАС-МЕДІА

У статті проаналізовано вербальне вираження концепту WAR у дискурсі мас-медіа. Розглянуто семантико-когнітивний підхід до вивчення концептів та його основні

постулати. Властивості концепту розглянуто на основі його вербального вираження в мові, що дублює систему мислення. Проаналізовано слова-супровідники до імені концепту. Контекст уживання слів-супровідників слугує розкриттю концептуальних ознак концепту. Продемонстровано, які іменники, дієслова та прикметники вживалися в реченнях із вербалізатором концепту WAR. Виділено основні когнітивні ознаки концепту на основі емпіричних даних.

Ключові слова: *концепт, вербальні засоби вираження, слова-репрезентанти, дискурс мас-медіа.*

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма лінгвістичного знання визначає особливу зацікавленість учених-лінгвістів питаннями лінгвістичного представлення концептів в різних типах дискурсів. Семантико-когнітивний підхід до розуміння концепту дає змогу дослідити ментальне утворення на основі засобів мови. Вербальне вираження концептів на матеріалі мас-медіа становить особливий інтерес, адже саме в них висвітлюються найбільш нагальні питання, що хвилюють суспільство та становлять ментальний «скелет» складної структури концептів англomовної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Семантико-когнітивний підхід до опису структури концептів активно досліджували такі вчені, як М. Ф. Алефіренко, О. Л. Бессонова, М. М. Болдирєв, В. Д. Бялик, К. В. Рахіліна, Й. А. Стернін [1; 2; 3; 4; 8; 9]. Ці вчені дотримуються думки, що концепт знаходить своє вираження в мові, будучи ментальним конструктором. Завдяки аналізу засобів мови, що вербалізують концепт, можна спробувати відтворити його, сформувавши концептуальні ознаки. Концепт закріплений за певними словами та словосполученнями, проте не дорівнює мові, проте саме завдяки значенню репрезентантів концепту можна дістатися його змісту. Зміст концепту складається зі змісту безлічі слів, контекстів та текстів, у яких відкладається загальне розуміння певного факту свідомості [6, с. 116].

Мета і завдання статті – розглянути мовні засоби представлення концепту WAR у сучасних англomовних ЗМІ. Матеріалом дослідження слугували газетні статті періодичних видань (BBC, The Guardian, The Observer) за 2011–2016 роки, з яких було дібрано речення загальним обсягом 42180 друкованих знаків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мова, будучи одним із когнітивних механізмів збереження, структуризації знань, становить певне бачення світу, відповідно кожен мовний знак із семіотичного погляду виступає як засіб збереження інформації в певному узагальненому вигляді. У свідомості мовців певний семіотичний знак активує не тільки власне значення, а значно більший обсяг інформації. На думку С. Д. Канцельсона, «система мислення дублюється системою мови, яка, повторюючи основні структурні особливості першої, водночас істотно відрізняється від неї» [5, с. 471]. Розглянувши засоби мови можна «дістатися» до структури концепту.

Мовна система – це сукупність мовних одиниць, проте це не будь-яка сукупність, а лише певним чином упорядкована [1, с. 65]. Зміст концепту розкривається через зв'язки слова в мовній системі, адже «система мислення дублюється системою мови, яка повторюючи основні структурні особливості першої, водночас суттєво відрізняється від неї» [5, с. 471].

Елементи мови зв'язані внутрішньомовними відношеннями синтагматики (по горизонталі) та парадигматичними відношеннями парадигматики (по вертикалі).

Парадигматичні відношення між елементами мови є асоціативно-смісловими зв'язками, унаслідок яких слова можуть об'єднуватися в класи та групи, тобто в парадигми. Саме тому на основі сполучуваності слова-імені концепту можна спробувати описати структуру концепту та концептосистеми.

У зв'язку з цим у роботі проаналізовано сполучуваність лексеми «war», що є репрезентантом ключового концепту WAR. Цей вид аналізу здійснено з урахуванням сполучуваності номінативної лексеми концепту з іменниками, прикметниками та дієсловами.

Найбільш частотними іменниками, що вживалися в реченнях з ключовим репрезентантом досліджуваного концепту *war* (359 слововживань) були: *weapon* (60 словживань), *US* (36), *Syria* (35), *country* (25), *government* (25), *president* (21), *state* (22), *crime* (21), *attack* (19), *Russia* (18), *America* (12), *violation* (12), *terrorist* (10), *terrorism* (10), *refugee* (5), *coalition* (5), *agreement* (3), *challenge* (6), *poverty* (3), *Kosovo* (9), *enemy* (4), *drug* (8), *rebel* (9), *resource* (4), *murder* (3), *rape* (9), *torture* (7), *criminal* (10), *troop* (3).

Як свідчать результати дослідження, найбільш уживаним іменником була лексема *weapon* (60 словживань), що вживалася не лише в значенні війни на полі бою, але і в значенні інформаційної війни. Цікавим є те, що особливої актуальності в сучасних засобах масової інформації набуває тема війни в Україні, що супроводжується активною російською пропагандою, перекручуванням фактів та просто обманом, що спрямований на запламування іміджу України в засобах масової інформації:

*To crude violence have now been added the new **weapons** of the information age, including identity theft, cyber-warfare, computer hacking and ever more sophisticated disinformation techniques. **Russia** may not have changed that much since the Soviet days, but in terms of propaganda, disseminated through slick, sanitised media outlets, it has raised its game significantly [15].*

Важливість теми війни в Україні для міжнародної спільноти підтверджує і частотність використання власної назви – *Russia* (18 словживань). Росія робить усе можливе, аби світ не побачив її реальні наступальні дії та заходи, спрямовані на загострення конфлікту на сході України:

*On the other there is the shadow war that **Russia** is waging in Ukraine, a war both more difficult to counter or to settle by diplomacy since it is so insidiously below the radar [16].*

Досить частотним у реченнях з репрезентантом *war* також був іменник *terrorism*. Здебільшого, у таких реченнях мова йшла про боротьбу з тероризмом, бідністю чи іншими соціальними проблемами:

*Why a «war» on **terrorism** will generate yet more terrorism. Terrorism is a problem to be managed. We can't «win» a «war» against terrorism or terror or terrorists any more than we can «win» a war on crime or drugs or poverty [19].*

Серед частотних іменників також виділяємо *government*, що здебільшого виступає однією з рушійних сил у вирішенні конфліктів. Саме уряд стоїть на сторожі, аби завадити тероризму та подолати певні непорозуміння, що можуть згодом перерости у війну.

*But, whether you call it a war or not, it is clear modern **governments** have to remain vigilant against terrorism [18].*

Іменник *violation* був досить частотним, аби говорити про його семантичну значущість для розуміння розглянутого концепту. Зокрема, йдеться про порушення кордонів, прав, законів:

*Any serious **violation** of the law of armed conflict, such as attacking a hospital that is immune from intentional attack, is a war crime* [11].

Типовим семантичним оточенням для вербального репрезентанта однойменного концепту є лексеми, що репрезентують правову галузь, зокрема *law, crime, government, rights, liberties* та деякі інші. Супровідний іменник *crime* вживається в контексті порушення закону терористами та воєнних злочинів.

*Human rights and civil liberties groups including the Center for Constitutional Rights have attempted to prosecute former US officials for alleged war **crimes** including torture* [11].

Серед найбільш частотних дієслів в практичному матеріалі дослідження: *to fight* (32 слововживання), *to die* (27), *to wage* (war) (13), *to survive* (13), *to win* (12), *to be at war* (7), *to war* (5), *to declare* (war) (6), *to oppose* (11), *to eradicate* (4).

Найбільш частотні дієслова-супровідники репрезентанта концепту є досить логічними та відображають жертви, що приносить війна, поразку або ж перемогу, протистояння між сторонами конфлікту:

China is not afraid of fighting a war against the United States in the South China Sea, a state-run newspaper with links to the Communist party has claimed [13].

Найбільш частотні прикметники, що були словами-супровідниками до імені концепту, допомагають сформувати ціннісну складову концепту. Природа конфлікту неоднозначна, що і визначає суб'єктивність сприйняття цього феномена та специфіку його оцінки. Негативні оцінні критерії безпосередньо впливають на вибір лексичних засобів під час вербалізації концепту. Збройний конфлікт передбачає різноманітність лексичних варіантів, що використовуються в ЗМІ. Періодичні видання надають таким конфліктам «однобокість», висвітлюючи події у світлі своїх уподобань. Різниця думок сторін, що зіткнулися в конфлікті, і становить опозицію «війна – мир». При цьому «свої» здебільшого зображуються з позитивного боку, а «чужі» – негативно. Таке зіставлення є традиційним, воно характерне для зображення більшості конфліктів [10]. Окрім цього, зазначимо, що певна ідеологічна спрямованість текстів притаманна дискурсу мас-медіа [7].

*The cold **war** ended. There were, suddenly, fewer wars and more peace agreements* [16].

Згідно із заявами уряду та очільників США, ця країна й досі веде боротьбу із світовим тероризмом та нерівністю. США вважає себе наддержавою, що може сприяти миру та боротьбі з тероризмом не тільки в себе в країні, але й в усьому світі:

When the cold war finished, the US declared itself the victor, paid itself a peace dividend in the form of reduced military spending, and flattered itself that, with the end of superpower rivalry, a unipolar moment had arrived – meaning unchallenged US global hegemony [15].

Опозиція «війна – мир» також висвітлює змагання, конкурентність та неприязнь серед політичних партій та опонентів.

*While some Republicans appear to be making **peace** with Mr Trump as their party's nominee, others are girding for all-out **war*** [12].

У досліджуваному матеріалі чітко прослідковується ще одна бінарна опозиція – «death – life». Зокрема, у практичному матеріалі дослідження лексема «death» вживалася в реченнях з лексемою-репрезентантом концепту 26 разів.

The exact number of those who went missing during the conflict has remained contentious, and is linked to the controversial issue of the number of civilian deaths and casualties during the war, especially its bloody last phases [14].

Наступною опозицією є протистояння добра та зла («good – evil»). Війну можна виправдати, коли вона ведеться за мирні цілі, проте якщо гинуть ні в чому не винні люди, війна приносить горе і страждання:

War between evil and good can be justified. You can even justify a war between two evils, at least we can be sure of reduction of the evil [17].

Висновки дослідження. Отже, аналіз уживання супровідних до імені концепту слів указав на такі концептуальні ознаки концепту WAR у сучасному дискурсі мас-медіа, як інформаційна війна як складова традиційної війни (озброєного конфлікту); війна в Україні як дестабілізаційний чинник на теренах Європи; боротьба проти тероризму; значущість міжнародних організацій у розв'язанні конфліктів на світовій арені; погіршення стосунків між двома супердержавами – Росією та США; війна в Сирії та її наслідки. Вербальній репрезентації концепту WAR у дискурсі мас-медіа притаманні бінарні опозиції: «війна – мир», «добро – зло», «смерть – життя».

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в дослідженні концепту WAR в інших типах дискурсу та визначення відмінностей його структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: ценностно-смысловое пространство языка : [учебное пособие] / Н. Ф. Алефиренко. – Москва : Флинта: Наука, 2010. – 288 с.
2. Бессонова О. Л. Особливості вербалізації концепту ЗОВНІШНІСТЬ в англійській мові / О. Л. Бессонова, А. М. Кобзарєва // *Studia Germanica et Romanica* : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання: науковий журнал / [ред. кол.: В. Д. Каліущенко (голов. ред.) та ін.]. – Донецьк : ДонНУ, 2011. – Т. 8. – № 1 (22). – С. 5–17.
3. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова / Н. Н. Болдырев // *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2000. – С. 25–36.
4. Бялик В. Мовний концепт у лінгвокультурній парадигмі / В. Бялик // *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : зб. наук. праць. – Чернівці : Книги–ХХІ, 2010. – Вип. 1. – С. 20–39.
5. Кацнельсон С. Д. Категории языка и мышления: Из научного наследия / С. Д. Кацнельсон. – Москва : Языки славянской культуры, 2001. – 864 с.
6. Матвеева Т. В. Учебный словарь : русский язык, культура речи, стилистика, риторика / Т. В. Матвеева. – Москва : Флинта, 2003. – 432 с.
7. Мунтян Л. В. Актуалізація концепту GLOBALISATION у науковому дискурсі та дискурсі мас-медіа // *Науковий вісник Чернівецького університету* : збірник наукових праць. – Чернівці : Видавничий дім "РОДОВІД", 2014. – Вип. 692/693 : Германська філологія. – С. 98–101.
8. Рахилина Е. В. Когнитивный анализ предметных имен : семантика и сочетаемость / Е. В. Рахилина. – [Изд. 2-е, испр. и доп.]. – Москва : Издательский центр "Азбуковник", 2010. – 448 с.
9. Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике / И. А. Стернин. – Воронеж, 2001. – 112 с.
10. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. – Москва : Гнозис, 2004. – 326 с.
11. Doctors Without Borders: we received no advance warning of US airstrike : [Електронний ресурс] / [The Guardian]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/07/doctors-without-borders-bombing-no-advance-warning-aid-charity-says>
12. Is Donald Trump causing a Republican civil war? : [Електронний ресурс] / [The BBC]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-35385854>

13. South China Sea : Beijing 'not frightened to fight a war' after US move : [Електронний ресурс] / [The Guardian]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/28/china-not-frightened-fight-war-south-china-sea-uss-lassen>

14. Sri Lanka to issue missing certificates to families of civil war disappeared : [Електронний ресурс] / [The Guardian]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/01/sri-lanka-issues-certificates-families-missing-people-civil-war-un>

15. The new cold war: are we going back to the bad old days? : [Електронний ресурс] / [The Guardian]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/new-cold-war-back-to-bad-old-days-russia-west-putin-ukraine>

16. The Guardian view on the future of war: critical questions need to be asked : [Електронний ресурс] / [The Guardian]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/commentisfree/2015/apr/30/guardian-view-future-war-critical-questions-need-asked>

17. Viewpoint: Moral march to war : [Електронний ресурс] / [The BBC]. – Режим доступу : http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2710377.stm

18. War without end? : [Електронний ресурс] / [The BBC]. – Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-13314747>

19. Why a 'war' on terrorism will generate yet more terrorism : [Електронний ресурс] / [The BBC]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/media/greenslade/2015/nov/30/why-a-war-on-terrorism-will-generate-yet-more-terrorism>

Мунтян Л. В., Мацевская А. В. Вербальное представление концепту в современном дискурсе масс-медиа

В статье сделано анализ выражения концепту WAR в дискурсе масс-медиа. Рассмотрено семантико-когнитивный подход до изучения концептов и его основные постулаты. Проанализованы слова-сопроводители до имени концепту, которые служат для раскрытия концептуальных признаков концепта. Продемонстрировано какие имена существительные, глаголы и прилагательные, использовались в предложениях с вербализатором концепта WAR. Определены основные когнитивные признаки концепта на основе эмпирических данных.

Ключевые слова: *концепт, вербальные средства выражения, слова-репрезентанты, дискурс масс-медиа.*

Muntian L., Matsievska A. Verbal representation of the concept WAR in modern mass media discourse

The article deals with analysis of verbal representation of the concept WAR in mass media discourse. Anthropocentric paradigm of linguistic knowledge is considered to be the basis of the research. Linguistic system is believed to be a system of units that are connected through the means of syntagmatic and paradigm relationships. Paradigm relationships between linguistic units are associative connections between words according to which words can be grouped into classes or paradigms.

Semantic cognitive approach to understanding of the concept gives the possibility to study the concept according to its verbal means of representation. Linguistic system is a set of organized words-concepts as a mental phenomenon. Words-representatives used in the sentences with main representative of the concept word "war" are counted and the conclusions are made. The most frequent nouns, verbs and adjectives are analyzed.

The following cognitive features of the concept WAR were distinguished: informational war, as a part of traditional war; war in Ukraine as a destabilizing factor on the territory of Europe;

eradication of terrorism; the importance of international organizations in solving the conflicts in different parts of the world; deterioration of the relations between the USA and Russia; Syrian war and its consequences. Verbal representation of concept WAR in mass media discourse can be characterized by the following oppositions: “war – peace”, “good – evil”, “life – death”.

Key words: *concept, verbal means of representation, representative words, mass media discourse.*

Статтю подано до редколегії 04.05.2017

Ольга Павлушенко
(м. Вінниця)

УДК 811.161.2'371

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЗЕМЛЯ В ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

У статті викладено результати дослідження об'єктивації в художній картині світу українського письменника Михайла Стельмаха базового для концептосфери українців як споконвічно хліборобської етноспільноти концепту «земля». Проаналізовано вербальне втілення всіх концептуальних аспектів, які становлять зміст мовно-ментального конструкту земля в літературно-художньому дискурсі письменника-подоляка, зокрема синоніми, які здавна побутували в мовленні краян Поділля, асоціативний ряд, предикатні та епітетні сполуки, яким властиві емоційно-оцінні конотації; порівняльні конструкції, у яких земля виступає то як об'єкт, то як предмет порівняння. Особливу увагу зосереджено на авторському перцептивно-образному адстраті концепту «земля».

Ключові слова: *концептосфера, лінгвокультурний концепт, концептуальний аспект, художній дискурс, перцептивно-образний адстрат.*

Актуальність пропонованої студії зумовлена тим, що сьогодні українці як ніколи відчули потребу в пізнанні витоків своєї самобутності, реконструкції етноментальних та етнокультурних прикмет, які в сукупності становлять фундамент національної ідентичності, виокремлюють їх з-поміж інших національних спільнот, навіть генетично споріднених. Цим зумовлений посилений інтерес вітчизняних дослідників різних галузей знань до історичних, етнокультурних та етнографічних, етнопсихологічних, антропологічних, лінгвальних чинників формування української нації. Тому коло наукових інтересів українських мовознавців все частіше потрапляють лінгвокультурні концепти.

Лінгвоконцептологія як напрям лінгвоенциклопедичних студій зародився в 90-их роках ХХ ст. на ґрунті функціональної лінгвістики, представники якої досліджували мову як засіб оформлення та трансляції думки. На межі ХХ–ХІ ст. мовознавство впевнено повертається до дещо занедбаних аспектів дослідження мовної матерії – у її зв'язку з мислительною, зокрема когнітивною, та психічною діяльністю людини як індивіда і як представника певної етнічної спільноти. Науковці взялися до пошуків у мовному дискурсі того етнокультурного й етноментального базису, що об'єднує людей у націю й втілює їхню